

Dorota Sys

Oratorium - Centrum Młodzieżowe salezjańską propozycją realizacji duszpasterstwa młodzieżowego w Polsce

Warszawskie Studia Pastoralne 23, 251-276

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

DOROTA SYS¹, UKSW

ORATORIUM – CENTRUM MŁODZIEŻOWE SALEZJAŃSKĄ PROPOZYCJĄ REALIZACJI DUSZPASTERSTWA MŁODZIEŻOWEGO W POLSCE

Początki idei Oratorium można znaleźć już w XV wieku, w ówczesnej pedagogii chrześcijańskiej, a także w praktyce katechetycznej i działalności charytatywnej. Te obszary pomocy ludziom potrzebującym były inspiracją dla praktyki duszpasterskiej w formie Oratorium. Duży wkład w historię tej instytucji miał św. Filip Nereusz (1515–1595), założyciel Zgromadzenia Filipianów zwanych Oratorianami. Podejmował on w Rzymie nowatorskie inicjatywy o charakterze religijnym dla ludzi dorosłych oraz dla młodzieży. Organizował oratoria młodzieżowe, które miały charakter wychowawczy i zawierały zarówno elementy religijne, jak i rozrywkowe. Inną osobą związaną z ideą oratorium był św. Karol Boromeusz (1538–1584), który zakładał szkoły doktryny chrześcijańskiej oraz rozmaite stowarzyszenia na terenie Mediolanu

¹ **Dorota Sys**, mgr lic. teologii, doktorantka teologii pastoralnej na UKSW, absolwentka Instytutu Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na UKSW w Warszawie, przewodnicząca Zarządu Samorządu Doktorantów UKSW, zainteresowania naukowe: teologia, media i wychowanie.

i poza nim. W czasach św. Jana Bosko diecezjalna instytucja wychowawczo – duszpasterska pod nazwą oratorium była bardzo rozpowszechniona we Włoszech oraz w samym Turynie².

Jan Bosko korzystając z dorobku poprzedników oraz własnych doświadczeń przekształcił ideę oratorium wyciskając na nim piętno swojego geniuszu i charyzmatu. W ten sposób powstało Oratorium Salezjańskie, które do dziś prowadzone jest w wielu miejscach na całym świecie. Z racji tego, że powstało ono w wyniku praktyki duszpasterskiej, a nie teoretycznych założeń dokładne jej zdefiniowanie rodzi pewne problemy. Teresio Bosko przekazał słowa Założyciela określające oratorium: „katechizm i modlitwa między rekreacją i opowiadaniem”³. Ta bardzo syntetyczna definicja zawiera w sobie najważniejsze elementy i wydaje się być pewnym minimum, jakie powinno posiadać dzieło, aby mogło być nazwane oratorium. Specjalna Kapituła Generalna Salezjańska podała następującą definicję: „dzieło to jest wspólnotową posługą zmierzającą do ewangelizacji i katechizowania danego miejsca, organizując przede wszystkim czas wolny w otwartych formach odpowiadających psychice i żywym a różnorodnym zainteresowaniom młodzieży”⁴. Sformułowanie to jest bardzo pojemne, na jego podstawie można organizować różnorodne

² Zob. J. Marszałek, *Specyfika Oratorium Księdza Bosko*, „Biuletyn Salezjański Nostra”, t. 49(1994) nr 359(1), s. 1; zob. S. Kulpaczyński, *Oratorium środowiskiem wychowawczym i katechetycznym*, w: *Wychowanie chrześcijańskie w duchu świętego Jana Bosko*, red. M. Majewski, Kraków 1988, s. 68–69.

³ T. Bosco, *Oratorium Księdza Bosko. Aktualny model salezjańskiego Oratorium*, Warszawa 1990, s. 14.

⁴ *Podstawy i kierunki do projektu Wychowawczo-Pastoralnego w Oratoriach i Salezjańskich Ośrodkach Młodzieżowych*, Salezjańskie Centrum Młodzieżowe, Warszawa 1990, s. 18.

działania wychowawcze. W innym miejscu ta sama Kapituła rozszerza to pojęcie jeszcze bardziej: „Oratorium nie tyle jest instytucją ile raczej charakterystycznym obrazem ducha salezjańskiego, który przenika wszystkie formy apostołskiego oddziaływania na młodzież”⁵.

Niniejsza praca będzie w większej części traktować o fizycznie istniejących dziełach oratorium, niemniej warto zwrócić uwagę na tak szerokie znaczenie tego terminu. W dzisiejszym dyskursie Rodziny Salezjańskiej ważne miejsce zajmują określenia znajdujące się w Konstytucjach Salezjańskich: „Oratorium jest domem, który przygarnia, parafią, która ewangelizuje, szkołą, która przygotowuje do życia oraz podwórkiem, gdzie spotykają się przyjaciele i żyje się radośnie”⁶. W terminologii istnieje również pojęcie *centrum młodzieżowego*, którym nazywane są niektóre pedagogiczne dzieła salezjańskie. Stąd pojawiły się problemy z określeniem desygnatów do terminów. Kapituła Generalna zaproponowała następujące określenia:

„Oratorium – środowisko przeznaczone dla chłopców i dziewcząt (od 9 do 14 lat), otwarte dla wszystkich i ukazujące różne propozycje odpowiadające formacji chrześcijańskiej.

Centrum Młodzieżowe – środowisko przeznaczone dla młodzieży (od 15 lat wzwyż) propagujące działalność w grupach o określonych cechach zmierzające do podjęcia się obowiązków dojrzałego chrześcijanina.

Oratorium-Centrum Młodzieżowe – środowisko otwarte zarówno dla chłopców jak i młodzieży, w którym metodologia pracy jest zróżnicowana w zależności od wieku”⁷.

⁵ Tamże, s. 19.

⁶ *Konstytucje towarzystwa św. Franciszka Salezego*, Rzym 1984, s. 73.

⁷ *Podstawy i kierunki do projektu Wychowawczo-Pastoralnego...*, s. 18–19.

Obecnie w Polsce młodzież nazywa się już chłopców i dziewczęta uczęszczających do gimnazjum, czyli w wieku 12, a nawet 11 lat, dlatego niniejsza praca traktuje o Oratorium – *Centrum młodzieżowym*. Jednak ze względu na stosowanie w użyciu również terminów *Oratorium dziecięce* i *Oratorium młodzieżowe* określenia będą stosowane zamiennie. W kontekście zakresu znaczeniowego warto zapytać o adresatów tych dzieł. W pierwszej kolejności to ludzie młodzi, młodzież uboga, potrzebująca, opuszczona, posiadająca problemy w nauce, niezewangelizowana, nie przygotowana do życia, nieprzynależąca do żadnych grup. Ale celem oratorium jest objęcie troską duszpasterską i wychowawczą całą młodzież z danego miejsca, czyli posiadanie charakteru *otwartych drzwi*⁸.

Życie Kościoła urzeczywistnia się w życiu parafii. W parafii realizowane jest zatem zwyczajne duszpasterstwo, także młodzieżowe. Podstawowym zakresem oddziaływania na dzieci i młodzież jest oczywiście przekaz wiary, czyli katecheza oraz przystępowanie do sakramentów i liturgia, jednak nie można brać pod uwagę tylko tych form działalności. Liturgia oraz wspólnoty i grupy religijne uczą postawy dialogu, dziękczynienia oraz bezinteresownego działania dla innych – daru z siebie. Ponadto wychowują do bycia we wspólnocie, odczuwania potrzeby wspólnoty oraz jej ważności w życiu każdego człowieka. Funkcje charytatywne parafii uczą współczucia i pomocy drugiemu człowiekowi, czyli czynnej miłości. Dzięki działalności kulturalno-oświatowej (koncerty, wystawy, przedstawienia, prelekcje, spotkania, kursy, szkolenia itp.) parafia realizuje wychowanie kulturalne i estetyczne oraz rozwija wiedzę, poszerza horyzonty i budzi zainteresowania. Parafia

⁸ Zob. K. Kuc, *Oratorium w świetle dokumentów salezjańskich 3*, „Biuletyn Salezjański Nostra”, t. 48(1993) nr 349, s. 22–23.

organizuje także rozmaite akcje, które sprzyjają rozwojowi fizycznemu młodego człowieka. Są to: rozgrywki sportowe, wycieczki piesze i rowerowe, obozy i wyjazdy⁹. Oratorium – Centrum młodzieżowe zazwyczaj nie jest parafią, ale odpowiadając na potrzeby młodzieży w danym miejscu i czasie przejmuje niekiedy jej funkcje lub kiedy jest to niezbędne organizuje parafię personalną. Tak było w przypadku Oratorium Księdza Bosko na Valdocco.

Od początku działalności pragnieniem Księdza Bosko było, aby chłopcy, których spotyka mogli nauczyć się jak najwięcej o Panu Bogu i mieli możliwość przystępowania do sakramentów. Młodzież znajdująca się pod duszpasterską troską Jana Bosko pochodziła z różnych miejscowości, często byli to młodzi bezdomni i osieroceni, stąd nie mieli lub nie wiedzieli gdzie znajduje się ich parafia. Dlatego wraz z rozwojem Oratorium stawało się ono wspólnotą wierzących, a co za tym idzie była coraz większa potrzeba spełniania posługi na wzór parafii. Za zgodą biskupa utworzona została parafia personalna, gdzie można było sprawować sakramenty oraz szeroko zakrojoną posługę duszpasterską, lecz miała ona charakter wspólnotowy, a nie strukturalny. Zawsze w życiu Oratorium pierwszeństwo miało wypełnianie obowiązków religijnych, obchodzenie uroczystości i świąt kościelnych oraz indywidualny rozwój duchowy każdego wychowanka. Oratorium dawało młodym chłopcom, często zagubionym i nierzadko wykołajonym możliwość znalezienia swojego miejsca w Kościele¹⁰.

Obecna sytuacja w Polsce nie wymaga tworzenia parafii w oratoriach, niemniej wychowanie religijne i moralne nadal

⁹ Zob. A. Potocki, *Parafia – pomiotem i miejscem katechezy*, „Perspectiva. Legnickie Studia teologiczno-historyczne”, t. V(2006) nr 2 (9), s. 122.

¹⁰ Por. Z. Brzęk, *Ksiądz Bosko...* s. 10–15; por. T. Kwaśniewska, *Środowiska wychowawcze*, w: *Wychowanie chrześcijańskie...*, s. 132–133.

jest priorytetem w działalności. Dyrektor i wychowawcy powinni starać się rozbudzać w podopiecznych miłość do Boga, pragnienie przystępowania do sakramentów świętych, nabożeństwo do Maryi Wspomożycielki Wiernych, szacunek do rzeczy świętych oraz wszystko inne, co prowadzi do prawdziwej i głębokiej pobożności. Ponadto działania wychowawcze powinny dbać o zachowanie i wzrost łaski Bożej w życiu młodych ludzi. Młodzieżowa pobożność salezjańska powinna być prosta, solidna i prawdziwa, wypływająca z serca pełnego pokoju, radości i miłości do Boga i ludzi. Nie jest to pobożność objawiająca się wzniosłymi formułami, czy pustymi gestami, ale skłaniająca do wypełniania własnych obowiązków, ćwiczenia się w dobrym i poprawy błędów, aby podobać się Panu Bogu¹¹.

„Nauka religii w oratorium winna się stać dla chłopca jakby gimnastyką ducha, która by go przygotowywała do życia i umacniała jego serce w miłości bożej i bliźniego”¹². Młodzież chętnie praktykuje w życiu to, co rozumie i przyjmuje za swoje, dlatego tak ważna jest wiedza o Kościele, zrozumienie obrzędów i ceremonii oraz poznanie zasad moralnych. Nabożeństwa powinny być przygotowywane z wielką starannością, wypełnione śpiewem i czynnym zaangażowaniem młodzieży. Należy unikać przesadnej ilości praktyk pobożnych, ponieważ mogłoby to zniechęcić do życia wiarą na co dzień.

Wielość form stosowanych w oratoriach w Polsce i na świecie nie pozwala na wymienienie wszystkich, niemniej warto wskazać na najważniejsze i najbardziej oryginalne praktyki podejmowane w dziełach salezjańskich. Oratorium jest miejscem przeżywania liturgii, która przybliżona jest do świata młodych i wyrażana w języku dla nich zrozumiałym. Życie wspólnotowe skoncentrowane jest wokół liturgii i nabożeństw

¹¹ Por. *Akta Pierwszego...*, s. 66 – 67, 100 – 101.

¹² L. Rupała, *Oratorium Salezjańskie...*, s. 45.

paraliturgicznych. W szczególności sprawowana jest Eucharystia – źródło i życie Kościoła. Powinna ona być bogata w śpiewy oraz różne formy aktywnego uczestnictwa zgromadzonych w sprawowanej Mszy Świętej. Tak przeżywana liturgia bliższa jest młodzieży, gdyż obecne „masowo” sprawowane obrzędy są często niezrozumiałe i obce dla młodego człowieka. Ważnym, z punktu widzenia rozwoju duchowego chłopców i dziewcząt, jest sakrament pokuty i pojednania, który pomaga w wewnętrznej przemianie i kształtowaniu sumienia.

Ważne miejsce w pobożności salezjańskiej ma nabożeństwo do Maryi Wspomożycielki. Święta ku czci Matki Najświętszej obchodzone są uroczyście i radośnie, dzięki czemu budowany jest chrześcijański optymizm i nadzieja oraz postawa zaufania i zawierzenia Bogu. Modlitwa jest elementem stałym i wszechobecnym w Oratorium na rozpoczęcie i zakończenie zajęć – poszczególne części programu dziennego, np. rekreacja, mogą być poprzedzone skierowaniem myśli ku Bogu. Ponadto praktykowane mogą być nawiedzenia Najświętszego Sakramentu, modlitwy Anioł Pański, w odpowiednich okresach liturgicznych droga krzyżowa, różaniec, Litanie itp. W duchowości salezjańskiej duży akcent jest położony na uświadamianie młodzieży, że każda czynność, którą wykonują, może być czyniona na chwałę Bożą, może być formą modlitwy. Inne formy pomagające we wzroście duchowym młodego człowieka to comiesięczne Ćwiczenia dobrej śmierci, dni skupienia i rekolekcje przeprowadzane odpowiednio dla wieku. Charakterystyczne dla oratoriów są słówka poranne i wieczorne, pouczające w dziedzinie obyczajów i moralności, które nacechowane są zawsze aktualnością i mają zastosowanie praktyczne. Literatura salezjańska wskazuje, że pomocne w budowaniu pobożności wśród młodzieży są napisy umieszczane w różnych miejscach, np. *Bóg Cię widzi i kocha, Kto kłamie, ten kradnie, Chodźcie*

stopami po ziemi, sercem mieszkajcie w niebie itp. Celebrowanie świąt roku liturgicznego jest także ważnym elementem w wychowaniu do wiary. Na szczególną uwagę zasługują uroczystości Rodziny Salezjańskiej, które pomagają w budowaniu ducha salezjańskiego wśród młodzieży¹³.

W Oratorium na Valdocco funkcjonowało kilka stowarzyszeń pobożnych, w których toczyło się życie wspólnotowe i zawiązywały się dobre relacje międzyosobowe, co sprzyjało edukacji, a przede wszystkim wzrostowi pobożności i głębokiej duchowości¹⁴. Towarzystwa religijne powinny funkcjonować w każdym oratorium, bowiem są miejscem budowania i rozwoju pobożności, przez pracę nad sobą oraz pracę na rzecz kolegów i koleżanek. Funkcjonowanie takich grup jest pożyteczne zarówno dla ich członków, jak i dla całego środowiska, ponieważ największy wpływ mają na siebie rówieśnicy, którzy nieustannie z sobą przebywają i rozmawiają, i w ten sposób pozytywnie na siebie wpływają. Kółka religijne mają za zadanie uświadamiać o celu ostatecznym, pomagać w rezeźnianiu i pielęgnowaniu powołania, zachęcać do ofiarnej miłości względem bliźnich oraz do apostołstwa wynikającego z chrztu. Praca wychowawcza poprzez małe grupy i towarzystwa religijne może przynieść dobre owoce w dziedzinie zespłania życia z wiarą, co jest szczególnie ważne w naszej obecnej sytuacji dychotomii między deklaracją wiary, a życiem codziennym młodzieży¹⁵.

¹³ Zob. *Akta Pierwszego...*, s. 66–67, 98–101; por. S. Kulpaczyński, *Oratorium środowiskiem...*, s. 73–74; por. L. Rupala, *Oratorium Salezjańskie...*, s. 45–51; por. K. Misiaszek, *Młodzież w centrum salezjańskiej troski salezjanów*, "Seminare" 12(1996), s. 204.

¹⁴ Zob. J. Marszałek, *Personalizm i pedagogia...*, s. 471.

¹⁵ Zob. L. Rupala, *Oratorium Salezjańskie...*, s. 47–48; por. K. Misiaszek, *Młodzież w centrum...*, s. 204–205.

Od początków działalności Oratorium ważne miejsce zajmowała katecheza systematyczna, która prowadzona w klimacie rodzinnym jest bardziej skuteczna, niż w formie lekcyjnej. Jest autentycznym spotkaniem wspólnoty eklezjalnej w łączności z liturgią i doświadczeniem życiowym, czyli doskonałym miejscem inicjacji chrześcijańskiej. Włączona naturalnie w program życia oratoryjnego nie powinna sprawiać większych problemów w organizacji¹⁶. W obecnej sytuacji oświatowej katecheza systematyczna nie zawsze jest stosowana, częściej używane jest określenie ewangelizacja, ale nie ulega wątpliwości, że oratorium zawsze powinno być miejscem nauki wiary i praktyki religijnej.

J. E. Vecchi analizując formy i metody stosowane w oratoriach przedstawił model przekazywania wiary. Jest to model misjonarski, gdzie zawsze wychodzi się od podstawowych prawd i odkrywa się je ciągle na nowo, aby dochodzić do tych ostatecznych. Ta zasada implikuje następujące cechy: centralną funkcję głoszenia Chrystusa we wspólnocie, otwartość na młodzież, której wiara jest na niskim poziomie, poszukiwanie chłopców i dziewcząt wrażliwych, ale nie okazujących zainteresowania sprawami religii, a także konieczność wyjścia poza mury oratorium i ewangelizowanie tych, którzy sami nie przychodzą. Wiąże się to także z poszukiwaniem i stosowaniem wielu różnych form początkowego głoszenia nauki. Kolejną zasadą jest wychodzenie od życia i mówienie o życiu w ramach głoszonej ewangelizacji. Oznacza to, że ukazuje się wartość życia, pragnień i ideałów młodzieży, w kategorii daru, a ewangelizacja odpowiada na problemy i potrzeby płynące z doświadczenia życiowego oraz bazuje na tym doświadczeniu. Pomaga w odkrywaniu wiary i praktykowaniu jej nie tyl-

¹⁶ Zob. tamże, s. 205–206.

ko poprzez tłumaczenie słowne, ale przede wszystkim przez świadectwo życia wiarą. Ewangelizacja przybiera najczęściej formę pobudzania i towarzyszenia w poszukiwaniu, stąd katecheta staje się bardziej przyjacielem i animatorem, a mniej nauczycielem. Drogi, na których dokonuje się owe towarzyszenie są bardzo różnorodne: liturgia, celebracja, osobiste spotkanie, rozmowa, a nawet zabawa i rekreacja. Związanie z praktyką życiową nie pozbawia ewangelizacji charakteru systematyczności. Powinna ona być zaplanowana, mieć swoje miejsce w programach oratoriów, być związana z rokiem liturgicznym i osadzona mocno w kulturze, w której funkcjonuje. Ostatnią wymienianą przez autora cechą jest stopniowe realizowanie założonych celów i dostosowanie ich do wieku i możliwości grupy. Kolejne etapy ewangelizacji w oratorium mogą prezentować się następująco: poznanie wiary, przyjęcie kultury chrześcijańskiej, przeniknięcie duchem salezjańskim, dojście do zaangażowanego uczestnictwa w życiu zawodowym społecznym i religijnym, czyli osiągnięcia ideału dobrego chrześcijanina i uczciwego obywatela¹⁷.

Oratorium jako środowisko religijne można scharakteryzować w kilku plikach, które ujmują całość działań podejmowanych dla rozwoju duchowego i moralnego młodzieży.

a) Plik intelektualny: tu mieszczą się przekazywane treści oraz metody, jakimi posługują się wychowawcy, bowiem nie można autentycznie wierzyć nie znając przedmiotu wiary, nie rozumiejąc i nie asymilując treści. Ma to ścisły związek z metaforą „szkoły” i rozwojem intelektualnym w oratorium.

b) Plik przeżyciowy: realizuje się poprzez różne formy kultu, w szczególności życie liturgiczno-sakramentalne, a także celebracje, paraliturgie i modlitwy. Jest to ważny element wy-

¹⁷ J.E. Vecchi, *Salezjańskie Oratorium...*, s. 31–33.

chowania religijnego, gdyż praktyki pobożne, obok zewnętrznych emocjonalnych rytuałów, w swym rdzeniu tworzą relacje interpersonalne horyzontalne (człowiek – człowiek) i wertykalne (człowiek – Bóg).

c) Plik etyczny: prawdziwa wiara ma głębokie odzwierciedlenie w życiu i postępowaniu człowieka. Chodzi, więc o kształtowanie moralności chrześcijańskiej opartej na Dekalogu i Ewangelii, a w konsekwencji o naśladowanie Jezusa Chrystusa. Wyrazem tej moralności jest miłość w szerokim znaczeniu tego słowa, ujmowana jako *caritas*.

d) Plik koinonijny: budowanie wspólnoty miłości. Owa *koinonia* ma wymiar poziomy – międzyludzki i pionowy – teocentryczny i wyraża się w poszanowaniu godności osoby ludzkiej, służbie na rzecz innych, świadectwie wiary i zażyłości osobistej z Bogiem. Dziś nazwać możemy ten wymiar budowaniem *Cywilizacji Miłości*.

e) Plik katechumenalny: zawierający stopniową inicjację chrześcijańską, co może być równocześnie strukturą procesu wychowawczego¹⁸.

Nie bez znaczenia jest to, że św. Jan Bosko nadał swojemu dziełu nazwę Oratorium, a nie rekreatorium. Zatem wszystkie oratoria powinny być miejscami tętniącymi modlitwą, gdzie każda zwyczajna czynność jest czyniona na chwałę Pana Boga, gdzie nabożeństwa są przeżywane z prostotą, radością i zaangażowaniem, gdzie Eucharystia jest w centrum, a Maryja Wspomożycielka zostaje ukochana przez wszystkich podopiecznych. Dzisiejsza młodzież ma do dyspozycji najróżniejsze rozrywki, zajęcia, gry i zabawy bez przychodzenia do oratorium, ma także możliwość uczęszczania do klubów sportowych prezentujących wysoki poziom. Zatem młodzież,

¹⁸ *Oratorium – profilaktycznym...*, s. 19–20.

która przychodzi do oratoriów pragnie czegoś więcej niż rozrywki, potrzebuje formacji życia chrześcijańskiego. Zadaniem kierowników i wychowawców jest ukazywanie życia prawdziwie chrześcijańskiego i dawanie możliwości rozwoju duchowego i moralnego, aż do osiągnięcia świętości w każdym wieku i w każdym czasie.

Podmiotem przeprowadzonych badań byli członkowie oratoriów salezjańskich z terenu Inspektorii Wrocławskiej Księży Salezjanów oraz Sióstr Salezjanek. Do oratoriów należą dzieci i młodzież w różnym wieku, ale ze względów praktycznych ankietę obejmowała chłopców i dziewczęta w wieku od 12 do 19 lat. Badanie miało na celu weryfikację tezy, że oratoria salezjańskie są miejscem, gdzie dokonuje się proces integralnego wychowania. Niniejsza publikacja prezentuje fragment badań, który odnosi się do realizacji duszpasterstwa młodzieżowego w oratorium oraz rozwoju duchowego oratorianów. W badaniu zastosowana została metoda reprezentacyjna i wykorzystano pisemną ankietę audytoryjną adresowaną do młodzieży uczęszczającej do oratoriów. Kwestionariusze z pytaniami zostały rozsyłane pocztą elektroniczną do kierowników oratoriów, którzy przekazali je do wypełnienia członkom swoich placówek. Uzupełnione zostały zwrócone pod wskazany adres. Uzyskane w ten sposób dane wprowadzono do formularza komputerowego i poddano szczegółowej analizie.

W sumie badaniu zostało poddanych 171 osób z dziewięciu oratoriów działających na terenie miast i miejscowości o zróżnicowanej wielkości. Często miejsce zamieszkania ma znaczny wpływ na zachowania i poglądy młodych ludzi, dlatego dla zwiększenia obiektywności badań zaproszone zostały oratoria z następujących miejscowości:

- Wrocław – aglomeracja miejska licząca prawie 633 000 mieszkańców, udział wzięło 37 respondentów

- Lubin, Ostrów Wielkopolski, Tarnowskie Góry – duże miasta z liczbą mieszkańców 60 – 80 tysięcy, łącznie 63 respondentów.
- Wschowa, Środa Śląska, Pieszyce, Nowa Ruda – małe miasta z zaludnieniem w zakresie 10 – 25 tysięcy mieszkańców, uzyskano 58 wypełnionych ankiet.
- Kopiec – mała miejscowość licząca 217¹⁹ mieszkańców, udział w badaniu wzięło 8 respondentów.

Kolejnymi ważnymi czynnikami demograficznymi opisującymi respondentów badania są płeć oraz wiek. Ze względu na obecną sytuację w Polsce zarówno oratoria prowadzone przez księży, jak i przez siostry są koedukacyjne. Zatem stosunek 120 dziewcząt do 51 chłopców nie jest zależny od organów prowadzących badane oratoria. Specyfika badania pozwala na zdefiniowanie wieku respondentów poprzez poziom edukacyjny. Ankieta skierowana była do 171 młodych osób w wieku 12 – 19 lat, z czego 93 osoby uczęszczają do szkół gimnazjalnych a 78 osób do szkół ponadgimnazjalnych. Dokładne dane ukazujące ilość badanych na danym poziomie edukacyjnym, z uwzględnieniem podziału na płeć znajdują się w tabeli 1.

	Gimnazjum	Szkoły ponadgimnazjalne	Ogółem
Dziewczęta	64	56	120
Chłopcy	29	22	51
Razem	93	78	171

Tabela 1. Respondenci ze względu na płeć i poziom edukacyjny.

¹⁹ Dane dotyczące ilości ludności za: *Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2010 r.*, w: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/PUBL_1_ludnose_stan_struktura_31_12_2010.pdf, data wyświetlenia 23.05.2012r.

Istotne znaczenie w opisie respondentów biorących udział w tym badaniu ma forma ich uczestnictwa w życiu oratorium. Wyróżnione zostały dwie grupy. Pierwsza z nich to osoby korzystające z zajęć, będące tylko odbiorcami, natomiast druga grupa to wolontariusze i animatorzy, czyli osoby pomagające w pracy, mające wpływ na kształt i jakość działalności oratorium. W badaniu wzięło udział 50 zwyczajnych członków i aż 121 wolontariuszy i animatorów. Duże znaczenie w przeprowadzonych badaniach ma to, jak długo dana osoba przynależy do oratorium oraz jak często uczestniczy w jego zajęciach. Wartości tych zmiennych, z uwzględnieniem podziału na formę uczestnictwa, ukazane zostały w tabelach 2 i 3.

	Mniej niż 1 rok	Od 1 roku do 3 lat	Od 3 do 5 lat	Powyżej 5 lat
Uczestnicy	11	25	6	8
Wolontariusze	21	68	22	10
Razem	32	93	28	18

Tabela 2. Respondenci według formy uczestnictwa w oratorium i czasu przynależności.

	Zawsze jak jest otwarte	Bardzo często	Często	Od czasu do czasu	Sporadycz- nie
Uczestnicy	10	9	22	8	1
Wolontariusze	17	30	54	18	2
Razem	27	39	76	26	3

Tabela 3. Respondenci według formy uczestnictwa i częstotliwości pobytu w oratorium.

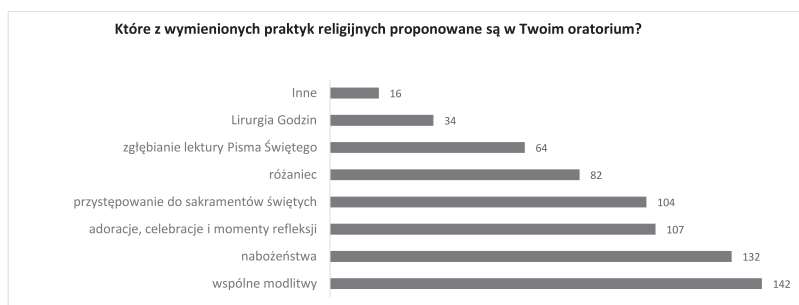
Wart zauważenia jest fakt, że ponad 81% ankietowanych należy do oratorium dłużej niż rok, co wskazuje na to, że jest to miejsce, w którym młodzi się zdomowiają. Kiedy ktoś

przyjdzie, to w zdecydowanej większości przypadków zostaje na dłużej, przynajmniej na rok, a często nawet dłużej. Dziesięć procent respondentów spędziło w oratorium większość swojego dzieciństwa i młodości, ponieważ jest w oratorium więcej niż pięć lat. Takie zależności występują zarówno wśród zwykłych członków, jak i wolontariuszy oraz animatorów. Dzięki temu, że wspólnotę oratorium tworzą młodzi ludzie przebywający tam kilka lat, jest to miejsce budowania głębokich relacji międzyludzkich. Kolejny badany czynnik określa częstotliwość uczestniczenia w zajęciach oratorium. 115 ankietowanych odpowiedziało, że przychodzi bardzo często lub często, a 27 jest w oratorium, zawsze jak tylko jest otwarte. Oprócz tego 15 procent młodzieży biorącej udział w badaniu wskazało, że uczestniczy od czasu do czasu, a tylko trzech ankietowanych odpowiedziało, że jest w oratorium sporadycznie. Te wyniki pozwalają na stwierdzenie, że przynależność do tych placówek nie jest przypadkowa, czy sporadyczna, że ich członkowie są najczęściej stałymi bywalcami, którzy systematycznie uczestniczą w programie zajęć. Taka sytuacja sprzyja działaniom wychowawczym i duszpasterskim, gdyż mogą one być zaprogramowane i mieć pewną ciągłość, w przeciwieństwie do duszpasterstwa okazjonalnego.

Podstawowym zadaniem oratorium, dla którego zostało ono założone przez ks. Jana Bosko było pouczenie młodzieży w sprawach wiary i moralności. Nauka katechizmu i umożliwienie przystępowania do sakramentów świętych były zawsze na pierwszym miejscu. Dlatego w metaforycznych określeniach znaleźć możemy również oratorium jako parafię. Gdyż to właśnie w parafii, czyli miejscu urzeczywistniania się Kościoła, powinna być przykazywana wiara oraz dokonywana chrześcijańska inicjacja. Na Valdocco stworzona została parafia personalna. Obecnie działają oratoria parafialne, przypara-

fialne oraz międzyparafialne. Nie ulega jednak wątpliwości, że rozwój duchowy podopiecznych musi być celem nadrzędnym, aby oratorium nie stało się tylko świetlicą środowiskową, klubem sportowym, domem kultury czy podobną placówką.

Pierwsze pytanie dotyczyło faktów, a dokładnie form i praktyk religijnych, które oferowane są młodzieży w oratoriach. Było to pytanie półotwarte z możliwością wielokrotnego wyboru. Otrzymane wyniki prezentuje wykres numer 1.

Wykres 1. Praktyki religijne w oratorium.

Wszystkie sugerowane odpowiedzi otrzymały znaczącą ilość wskazań. Najczęściej w oratorium prowadzone są wspólne modlitwy. W taki sposób odpowiedziało 141 ankietowanych, czyli 82% grupy badawczej. Jest to stwierdzenie na najwyższym stopniu ogólności, którego desygnatami mogą być rozmaite formy. Należy zwrócić uwagę na aspekt communio. Wiara powinna być przeżywana we wspólnocie. W tym wypadku jest to wspólnota ludzi młodych, w której obecny jest język i kod kulturowy zrozumiały dla młodzieży, dzięki czemu łatwiej jest im przeżywać taką liturgię. Kolejną, już bardziej konkretną, formą często proponowaną w oratoriach są nabożeństwa, na które wskazały 132 osoby. Młodzieżowa duchowość salezjańska cechuje się głęboką pobożnością maryjną, stąd na-

bożeństwa te często są odprawiane ku czci Maryi Wspomożycielki Wiernych. Ponadto odbywają się nabożeństwa pokutne, mające na celu dobre przygotowanie podopiecznych do sakramentu pokuty i pojednania. Oprócz tego organizowane są nabożeństwa zgodnie z okresami liturgicznymi, takie jak na przykład droga krzyżowa, czy nabożeństwa majowe.

Nieco mniej wskazań, czyli 107, otrzymała odpowiedź adoracje, celebracje i momenty refleksji. Są to szczególnie momenty modlitwy, kiedy młodzież może wejść w głębszą relację z Jezusem Eucharystycznym. Celebracje i refleksje pozwalają na weryfikację stanu swojej wiary, na ujrzenie wartości, jaką Bóg ma w życiu każdego człowieka. Te uroczyste formy modlitwy nadają wyjątkowości i wzniosłości oraz pogłębiają atmosferę wiary. Podobna ilość respondentów odpowiedziała, że oratorium umożliwia im przystępowanie do sakramentów. Chodzi tu przede wszystkim o Eucharystię oraz sakrament pokuty i pojednania. Ta forma rozwoju duchowego ma wartość szczególną, gdyż to właśnie w sakramentach świętych uobecnia się historia zbawienia oraz przez nie dokonuje się zbawienie człowieka. Pobożność maryjna, o której wspomniano w kontekście nabożeństw, rozwija się także dzięki wspólnemu odmawianiu różańca. Na takie praktyki w oratorium wskazało 82 ankietowanych. Różaniec uważany jest za dość trudną, ale też skuteczną modlitwę. Rozbudzanie w młodych ludziach zaufania do Matki Bożej może przynieść bardzo obfite owoce w całym dorosłym życiu. Maryja, bowiem uczy wrażliwości, cierpliwości, delikatności, a przede wszystkim bezgranicznego zaufania Panu Bogu.

Istotne znaczenie dla rozwoju duchowego i pogłębiania wiary ma zgłębianie lektury Pisma Świętego. Taką praktykę w oratoriach zadeklarowało 64 respondentów. Czerpanie ze źródła, ze Słowa Objawionego przez samego Boga jest warto-

ścią niezaprzeczną. Rozważanie słów Pisma Świętego, które często dokonuje się w formie Lectio Divina, jest doskonałą okazją do pogłębiania osobistej relacji z Bogiem. Może to także prowadzić do osobistej lektury Biblii. W oratorium ma także miejsce wspólne odmawianie Liturgii Godzin, na co wskazało 34 respondentów. Modlitwa brewiarzowa jest zbawczym działaniem Chrystusa, jest liturgią w sensie ścisłym. Jej wartość dla wzrastania w wierze jest niezaprzeczną. Doświadczenie pokazuje, że dla ludzi młodych może być to forma ciekawa, do której chętnie się włączają, być może także dzięki wyjątkowemu charakterowi tej modlitwy psalmami.

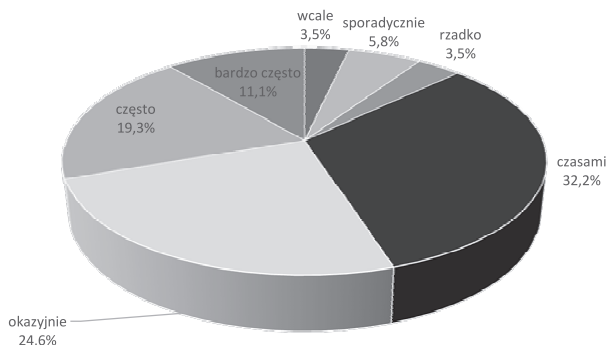
Ankietowani dodali także swoje odpowiedzi na to pytanie. 6 osób wyróżniło Mszę świętą sprawowaną specjalnie dla młodzieży, a kolejne 6 odmawianie Koronki do miłosierdzia Bożego. Razem udzielono 681 odpowiedzi, co daje średnio 4 na 7 proponowanych. Jest to bardzo dobry wynik. W badanych oratoriach proponowanych jest wiele różnorodnych praktyk religijnych, które służyć mają rozwojowi duchowemu.

Kolejne pytania mają na celu sprawdzenie na ile podane wyżej propozycje są skuteczne dla młodzieży, w jakim stopniu wpływają na ich postawy moralne, osobiste praktyki religijne oraz relację z Panem Bogiem. Jednak wcześniej zadano jeszcze jedno ważne pytanie: czy w oratorium rozmawiasz na temat swojej wiary? Odpowiedź miała być zaznaczona na skali, gdzie z najmniejsza wartość to wcale, a największa bardzo często. Wyniki ilościowe prezentuje wykres numer 2.

Odpowiedzi na to pytanie są bardzo zróżnicowane. Najwięcej osób, to jest 55, czyli 31%, twierdzi, że czasami rozmawia w oratorium na temat swojej wiary. Poniżej tej wartości udzielono 22 odpowiedzi, co stanowi 14% ankietowanych. Często o swojej wierze mówi 19% badanych, a bardzo często 11% oratorian. Zatem średnia wyższa jest nieco od odpowiedzi czę-

sto. Wyniki te są dobre, choć można byłoby jeszcze wzmocnić to pole działania w Oratorium. Możliwość dzielenia się wiarą oraz problemami, czy pytaniami jej dotyczącymi jest bardzo ważna szczególnie na etapie rozwoju. Kiedy młody człowiek nie znajduje miejsca, w którym mógłby rozmawiać o wierze i religii może być narażony na popełnianie wielu błędów oraz nabywanie nieprawidłowych przekonań, dlatego należałoby wzmocnić ten aspekt w oratoriach salezjańskich.

Jak często rozmawiasz w oratorium na temat wiary?

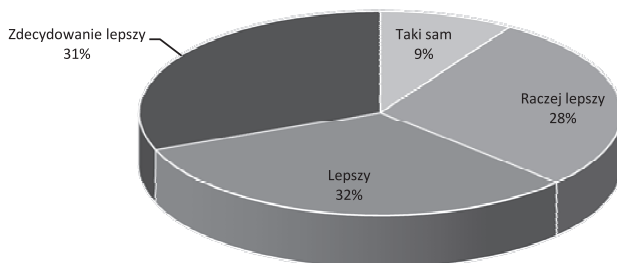
Wykres 2. Rozmowa na temat wiary.

Pierwsze pytanie badające skuteczność oddziaływania oratorium na rozwój duchowy i moralny podopiecznych dotyczy przyjmowanych postaw i ogólnego postępowania młodzieży. Jest to pytanie o dużym stopniu ogólności, jednak może pokazać wpływ działań wychowawczych i duszpasterskich na podopiecznych. Zatem ankietowani mieli za zadanie zaznaczyć na skali porządkowej, jacy stali się przez to, że należą do oratorium. Najbardziej negatywny wpływ oratorium określono wyrażeniem zdecydowanie gorszy/a, a najbardziej pozytywny określeniem zdecydowanie lepszy/a. Odpowiedzi respondentów prezentują wykresy numer 3 i 4.

Wykres 3. Wpływ oratorium na postępowanie młodzieży.

Analizując przedstawiony wyżej wykres należy zauważyć, że żaden ankietowany nie wskazał negatywnego wpływu oratorium na jego postępowanie. Ewidentnie świadczy to o walorach wychowawczych i duszpasterskich oraz wpływie na rozwój moralny, gdyż przyjmowanie określonych zachowań wiąże się właśnie z dziedziną moralności. Wprawdzie 16 osób, czyli 9% badanych stwierdziło, że oratorium nie ma żadnego wpływu na ich postępowanie, że są tacy sami. Jednak wiąże się to z różnymi czynnikami, jak na przykład słaba częstotliwość przychodzenia do oratorium, czy należenie do niego od niedawna. Zatem 91% respondentów udzieliło pozytywnej odpowiedzi na to pytanie. 48 osób uznało, że są raczej lepsi, 54 ankietowanych przyznało, że są lepsi, a 53 dzięki przychodzeniu do oratorium jest zdecydowanie lepszych. Wyniki te wskazują na bardzo dobre skutki formacji moralnej oraz ogólnoludzkiej w oratorium. Młodzież tam przychodząca w zdecydowanej większości staje się dużo lepsza i co najważniejsze sama to zauważa.

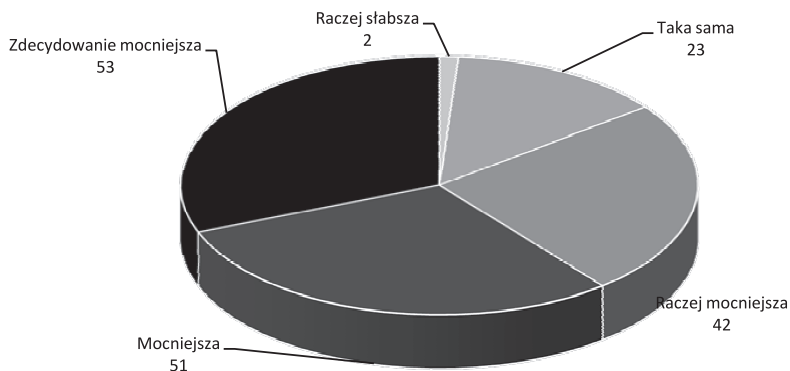
Czy przez to, że należysz do oratorium, stałeś się:

Wykres 4. Wpływ oratorium na postępowanie młodzieży

Kolejne pytanie dotyczy w sensie ścisłym stanu wiary respondentów oraz jej zależności od uczęszczania na zajęcia oratorium. Ma ono sprawdzić, czy realizowany jest nadrzędny cel oratorium, czyli przybliżanie młodych ludzi do Boga, rozwijanie ich wiary i pogłębianie relacji z Jezusem. Badane osoby miały zadanie podobne do poprzedniego polegające na zaznaczeniu odpowiedniej wartości na skali pomiarowej. Pytanie brzmiało w następujący sposób: Czy przez to, że należysz do oratorium Twoja wiara stała się: zdecydowanie słabsza < słabsza < raczej słabsza < taka sama < raczej lepsza < lepsza < zdecydowanie lepsza. Wykresy numer 5 i 6 pokazują, jak odpowiadali ankietowani.

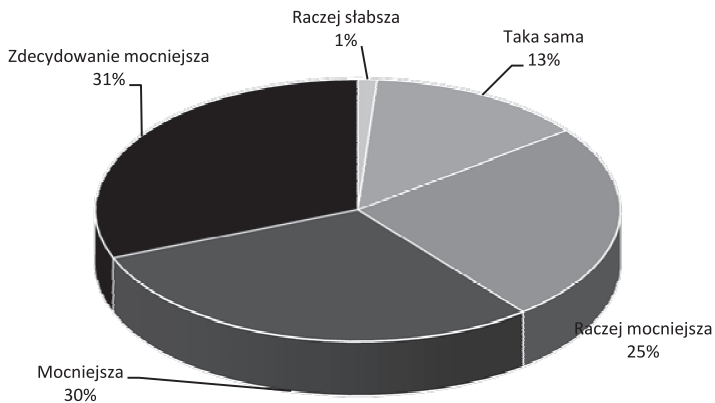
Najczęściej udzielano odpowiedzi, że dzięki uczestnictwu w życiu oratorium wiara stała się zdecydowanie mocniejsza. Jest o tym przekonanych 53 respondentów. Niewiele mniej, bo 51 ankietowanych, twierdzi, że ich wiara jest po prostu mocniejsza. Pozytywnej odpowiedzi udzieliło 42 badanych, razem daje to 86% wszystkich ankietowanych (patrz wykres numer 5). Pojawiło się także 16 odpowiedzi twierdzących, że przynależność do oratorium nie ma żadnego wpływu na wiarę. Być może te 16% badanych to osoby, które przed przyjściem do

Czy przez to, że należysz do oratorium Twoja wiara stała się:

Wykres 5. Wpływ oratorium na rozwój wiary.

Czy przez to, że należysz do oratorium Twoja wiara stała się:

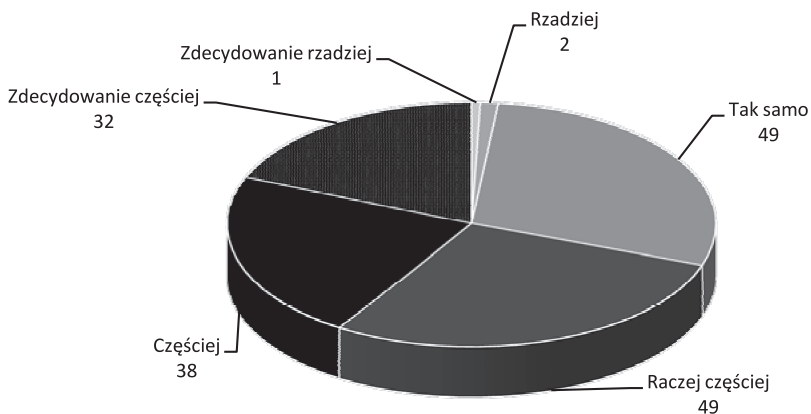

Wykres 6. Wpływ oratorium na rozwój wiary (w %).

placówki posiadały wiarę na bardzo wysokim poziomie. Choć wydaje się, że jest to raczej niemożliwe, gdyż jakość wiary nigdy nie może osiągnąć punktu szczytowego. 2 respondentów stwierdziło, że ich wiara osłabła po przyjsciu do oratorium. Aby można było powiedzieć coś więcej na ten temat należałoby osobno zbadać przyczyny takiego stanu rzeczy, ponieważ przeprowadzona próba nie daje możliwości ich poznania. Podsumowując, oratorium to miejsce, w którym młodzież może rozwijać i pogłębiać swoją wiarę. Dzięki uczestnictwu w różnych praktykach religijnych ich wiara staje się mocniejsza.

Ostatnie pytanie z tego działu dotyczyło wpływu oratorium na jakość relacji z Panem Bogiem, która w najprostszy sposób wyraża się w częstotliwości modlitwy. Zatem młodzież miała za zadanie zaznaczyć na skali pomiarowej, czy od czasu przychodzenia do oratorium modli się częściej, czy rzadziej. Graficzne przedstawienie uzyskanych odpowiedzi przedstawiają wykresy numer 7 i 8.

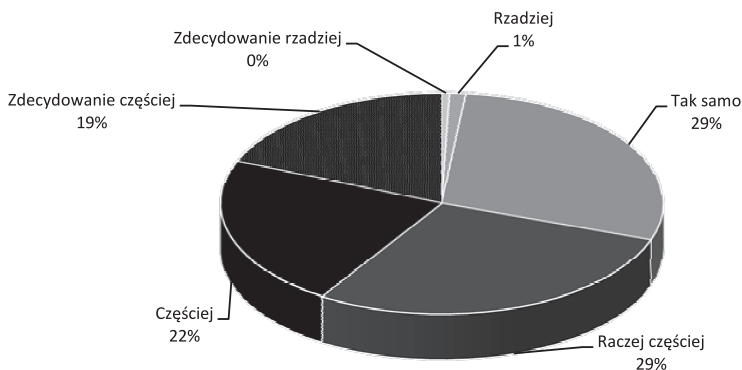
Czy od kiedy należysz do oratorium, to modlisz się:

Wykres 7. Wpływ oratorium na modlitwę.

Ankietowani w większości udzielali pozytywnych odpowiedzi. Zdecydowaną poprawę częstotliwości praktykowania modlitwy wskazało 32 badanych. Innych 38 ankietowanych również stwierdziło u siebie poprawę w tej materii. Natomiast po 49 wskazań otrzymały odpowiedzi raczej częściej oraz tak samo. Zatem 70% młodzieży twierdzi, że przychodzenie do oratorium sprawiło, że modlą się częściej, a 28% z nich nie zauważyło żadnych zmian. Pozostałe 2%, czyli 3 osoby wskazały na negatywny wpływ oratorium na ich praktyki religijne, jednak wiele czynników sprawia, że wiarygodność tych odpowiedzi pozostawia wiele do życzenia. Można, więc stwierdzić, że także w obszarze praktyk religijnych, a konkretnie modlitwy, oratorium pomaga wzrastać młodym ludziom i kształtować ich pobożność.

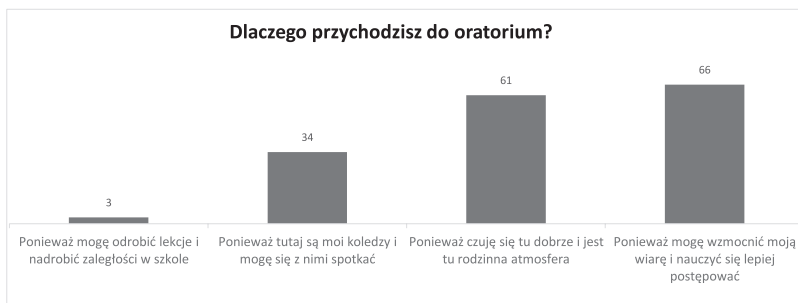
Czy od kiedy należysz do oratorium, to modlisz się:

Wykres 8. Wpływ oratorium na modlitwę.

W przeprowadzonej ankiecie zapytano młodzież o motywacje przychodzenia do Oratorium, które zostały ujęte w czterech kategoriach odpowiadających metaforom oratorium określonym przez Twórcę – św. Jana Bosko: parafii, domu, szkoły

i boiska. Zadanie polegało na uszeregowaniu odpowiedzi w kolejności od najważniejszej (1) do najmniej ważnej (4). Poniższy wykaz prezentuje ilość wskazań danej kategorii, jako pierwszorzędnej motywacji przychodzenia do Oratorium.

Wykres 9. Motywacje przychodzenia do oratorium.

Analiza odpowiedzi na pytanie dotyczące motywacji przychodzenia do Oratorium pokazuje, że najistotniejszy dla młodzieży i zarazem najlepiej realizowany w oratorium jest obszar rozwoju duchowego i moralnego. Na równie wysokim poziomie jest rodzinna atmosfera oraz relacje międzypersonalne. Oratoria dla zdecydowanej większości ich członków są drugim domem, w którym czują bezpiecznie i są akceptowani.

Badane oratoria salezjańskie proponują młodzieży wiele różnorodnych form, które sprzyjają rozwojowi duchowemu i moralnemu młodzieży. Wspólne modlitwy i nabożeństwa pomagają w nawiązywaniu głębokiej relacji z Bogiem, a możliwość przystępowania do sakramentów otwiera ich na działanie samego Chrystusa. Istotna w kształtowaniu dojrzałej wiary jest również lektura i rozważanie Pisma Świętego oraz wspólne odprawianie Liturgii Godzin. Działania te przynoszą zdecydowanie pozytywne rezultaty. Młodzież należąca do oratorium deklaruje, że ich postępowanie stało się lepsze, a wiara i rela-

cja z Bogiem mocniejsza. Wszystko to ma także dobry wpływ na częstotliwość własnej modlitwy. Wszystkie te aspekty muszą być nieustannie wzmacniane i ulepszone, aby oratorium mogło prowadzić młodych ludzi do świętości. Szczególnym zadaniem jest stworzenie lepszych warunków dla dzielenia się wiarą oraz związanymi z nią problemami, czy pytaniami.

Słowa kluczowe: system prewencyjny, św. Jan Bosko, oratoria salezjańskie, duszpasterstwo młodzieżowe, pedagogika pastoralna.

Oratorium – Center For Youth as Salesian proposals for the implementation of youth ministry in Poland.

The article *Oratorium – Center For Youth as Salesian proposals for the implementation of youth ministry in Poland* presents the results of empirical studies, have been conducted in salesian oratories in the provinces of Wrocław (conducted by the the Salesians of Don Bosco and the Daughters of Mary Help of Christians) in 2012.

Respondents (young people from the oratories) answered to questions about religious practice and spiritual growth in salesian oratories. Results of the study show that in these centers are implemented youth ministry with positive effects.

Keywords: the preventive system, st. John Bosco, salesian oratories, youth ministry, pastoral pedagogy.